

Майсафа Алкум,
аспірант, Міжрегіональна академія управління персоналом, м. Київ

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ КОНСТРУКТИВНОГО ДІАЛОГУ МІЖ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ

Maysara Alqum,
Post-graduate student, Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ORGANIZING CONSTRUCTIVE DIALOGUE BETWEEN CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS AND GOVERNMENT BODIES

Визначено, що як у країнах Європи, так і в Україні об'єднання громадян у структури громадянського суспільства відбувається на основі спільних цінностей. Цілі некомерційних організацій багато в чому визначають і методи їх досягнення залежно від переваг, якими володіє кожна група інтересів. З досвіду взаємодії державних органів країн світу з інститутами громадянського суспільства, залучення громадськості до формування та реалізації державної політики можна обґрунтувати думку про те, що механізми громадянського потенціалу взаємовідносин держави та суспільства можна розуміти як комплекс реалізації послідовних дій щодо забезпечення взаємного впливу органів державної влади, інститутів громадянського суспільства та громадян на процеси формування та реалізації державної, політики, що вирізняється партнерським характером взаємодії, відкритістю й прозорістю їх відносин та взаємовідповідальністю. Доведено, що розвиток громадянського потенціалу взаємовідносин держави та суспільства в Україні відбувається досить повільно, але має свої перспективи. Відзначено, що використовуючи досвід європейських країн, шляхом поєднання українського та європейського досвіду, а також враховуючи ментальність народу, органи державної влади можуть пришвидшити такий затяжний для країни процес.

It is determined that both in European countries and in Ukraine, citizens' associations in the structure of civil society are based on common values. The objectives of non-profit organizations largely determine the methods of achieving them, depending on the benefits that each group of interests has. From the experience of interaction of state bodies of the countries of the world with the institutes of civil society, involvement of the public in the formation and implementation of state policy, it is possible to justify the idea that the mechanisms of the civil potential of relations between the state and society can be considered as a complex of realization of consistent actions to ensure mutual influence of public authorities, society and citizens on the processes of formation and implementation of the state, a policy that is distinguished by the partnership nature of the interaction, openness and transparency of their relations and mutual responsibility. It is proved that the development of the civil potential of relations between the state and society in Ukraine is rather slow, but has its own prospects. It is noted that using the experience of European countries, by combining Ukrainian and European experience, and also taking into account the mentality of the people, state authorities can accelerate such a protracted process for the country.

Ключові слова: організації громадянського суспільства, органи державної влади, країни Східної та Центральної Європи, конструктивна взаємодія, партнерський характер.

Key words: civil society organizations, state authorities, countries of Eastern and Central Europe, constructive interaction, partnership character.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Організація конструктивного діалогу між організаціями громадянського суспільства та державними

органами гарантує стабільність і розвиток держави, яка позиціонує себе як демократична. Демократичний режим — це в першу чергу постійний діалог між владою і громадськістю, тому державне управління не може існувати без комунікації, як форми взаємодії різноманітних суб'єктів і об'єктів управління. "Комунікація" у держав-

ному управлінні — це рух інформації, інструмент діалогу між учасниками процесу управління, складова процесу взаємодії влади і громадянського суспільства.

У вітчизняній науці громадська думка недостатньо розглядається владою та недостатньо досліджується. Прийняті рішення стосовно державного управління не завжди відповідають очікуванням. Показники рівня життя, добробуту та здоров'я громадян, ефективності і результативності відповідної державної політики напряму залежать від якості управлінського процесу та рішень, які приймаються держслужбовцями. Більшість спроб громадян вплинути на процес державного управління залишаються безрезультатними. Як приклад, сьогодні майже всі органи державної влади Фінляндії мають власні веб-сайти, на яких пропонуються он-лайн послуги комунікативного характеру, де громадяни мають можливість знайти та отримати певну інформацію, надіслати необхідні запити, взяти участь у голосуванні, подати необхідні заяви, бути в постійній взаємодії з посадовими особами.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Основні проблеми функціонування громадянського суспільства є об'єктом уваги таких науковців, як К. Аллен, Г. Алмонд, А. Арато, Р. Арон, Х. Апхайер, Ф. Бродель, Ю. Габермас, Т. Геблер, Ф. фон Гайєк, Е. Геллнер, Ж. Ле Гоф та ін.

Найвідомішими серед дослідників громадянського суспільства в Україні є Г. Зеленько, А. Кудряченко, В. Куйбіда, Ю. Левенець, Т. Розова, О. Якубовський та ін. Серед основних праць, які розглядали питання методології вивчення окремих інститутів громадянського суспільства, можна виділити праці таких науковців, як В. Цвиха "Профспілки у громадянському суспільстві: теорія, методологія, практика" та О. Хуснутдінова "Громадський рух як рушійна сила формування громадянського суспільства (Третій сектор в Україні)".

Серед дослідників, які працюють над методологічною розробкою проблематики громадянського суспільства відомі такі науковці: В. Борисова, В. Гриневич, Л. Юнин, А. Колодій, А. Рибалкін, С. Сидоренко, Л. Черноусова "Теоретико-методологічні уявлення про громадянське суспільство".

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті — проаналізувати зарубіжний досвід організації конструктивного діалогу між організаціями громадянського суспільства та державними органами.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

В західноєвропейських країнах громадянське суспільство було сформовано в результаті тривалого і постійного розвитку та знаходиться сьогодні в стані модернізації. В Україні ж на окремих етапах свого розвитку були наявні лише його окремі елементи, які так і не

стали його повною структурою. Це визначається ще однією особливістю формування громадянського суспільства в сучасній Україні — головною роллю держави та ініціатором цього процесу, як правило, революційним шляхом зверху [1]. В країнах Європи структури громадянського суспільства вбудовані в систему існуючих соціальних інститутів, багато років будучи їх невід'ємною частиною, відповідно, відсутня необхідність жорсткої соціальної регуляції їх функціонування. В сучасній Україні держава прагне максимально контролювати діяльність структур громадянського суспільства, оскільки існуюча еліта не має уявлення про механізми органічної взаємодії держави і некомерційних організацій у вирішенні актуальних для соціуму проблем. Існуюча недовіра більшої частини соціуму, а також представників громадянського суспільства по відношенню до держави пояснюється відсутністю механізмів реального впливу населення на соціальну та економічну політику, яку проводить уряд країни [2].

У 90-ті рр. XX ст. Польща, як і інші країни Східної та Центральної Європи, переживала великі зміни. Цей період характеризується переходом до парламентської демократії, розвитком правової держави та формуванням громадянського суспільства. Специфіка змін полягає в тому, що вони стосувалися не лише політичної сфери, а й різних сфер суспільного життя — соціально-економічної, культурної тощо. Загалом у Польщі трансформація суспільства розпочалася раніше, ніж у сусідніх країнах ще в 1980 р. Великий вплив на розвиток громадянського суспільства і його діалогу з державним сектором в цій державі відіграли дисидентські рухи. Вони виникли на десять років раніше, ніж в інших країнах Центральної та Східної Європи, і стали прикладом для наслідування в Угорщині та Словаччині.

Громадянське суспільство, яке тільки з'явилося в Польщі, стало запорукою демократичного і громадянською виховання, в якому домінували горизонтальні взаємини і соціальна комунікація. Водночас у 1991—1992 рр. в країнах Центральної та Східної Європи відбувалися політичні перетворення, що сприяли демократизації. Були прийняті нові конституції, які закладали правові основи політичної системи, створювалися багатопартійні парламентські системи. Такі процеси відбулися і в Польщі. Вони практично поклали початок переходу до демократії через запозичення європейських інститутів. Водночас поглиблювався діалог між суспільством та державою, який сприяв зростанню рівня довіри громадян до влади, так і збільшенню підтримки державою "третього сектору".

Першу стратегію розвитку громадянського суспільства та взаємовідносин його з державою було прийнято у 2005 р., де визначилися цілі та завдання щодо підтримки державою організацій громадянського суспільства в період з 2007 по 2013 рр. Головним результатом її впровадження було створення умов для заснування Фонду громадянських ініціатив. Це була довготермінова програма уряду щодо підтримки громадських ініціатив. Пізніше Рада міністрів Польщі ухвалила резолюцію про затвердження стратегії розвитку громадянського суспільства на 2009—2015 рр. Водночас було затверджено національну оперативну програму Фонду громадянських ініціатив на 2009—2013 рр. Крім того у Польщі

розроблено стратегію розвитку країни "Польща 2030". У цьому документі є окремий розділ, присвячений організаціям громадянського суспільства. Ухвалення різними державними інституціями таких стратегічних документів з питань підтримки діяльності інститутів громадянського суспільства, а також створення умов розвитку механізмів їх взаємодії з державою, демонструють позицію влади щодо ролі громадянського суспільства, закладаючи підвалини для конструктивного діалогу з його організаціями. Нормативно-правова база в організації взаємин держави та громадянського суспільства в Польщі досить розвинена. Її завдання — забезпечення максимально комфортних умов для діяльності громадських організацій. Польська конституція закріплює принцип субсидіарності: першорядна значущість надається індивіду і суспільству, тоді як держава створена для їх підтримки. При цьому головне те, що політика уряду у сфері розвитку громадянського суспільства та взаємодії органів державної влади з неурядовими організаціями визначається законом. Він включає чіткий алгоритм дій влади на місцевому рівні і тим самим сприяє модернізації громадянського суспільства в Польщі.

Важливим аспектом функціонування сучасних демократій є також надання громадянам можливості впливати на рішення, що ухвалюються владою. У польській конституції закріплено два методи такого впливу. По-перше, це референдум. Його проведення регулюється законом прийнятим 14 березня 2003 р. По-друге, це народна ініціатива. Наступним критерієм розвитку діалогу між громадянським суспільством та державою є бюджетна політика. Польща доволі успішно засвоїла досвід провідних європейських економік у підтримці стратегії розвитку громадянського суспільства і його інститутів.

Головним органом, уповноваженим контролювати реалізацію закону "Про суспільно корисну діяльність та волонтерство", є польська рада з питань суспільно корисної діяльності. Вона з 2004 р. є консультативним органом при міністрі економіки праці та соціального забезпечення. Вона стала дієвим механізмом співпраці між державною владою та неурядовими організаціями на національному рівні. Політика Польщі у сфері взаємовідносин влади та суспільства дає підстави говорити про високий рівень розвитку їх організації. Як і кожна держава, Польща стикалася з проблемами та перешкодами на шляху розвитку громадянського суспільства та все ж віднайшла оптимальну модель його побудови. Громадянське суспільство в Польщі ще на початку свого формування домоглося визнання державою принципу автономного функціонування інститутів громадянського суспільства й установлення меж впливу на нього. Громадянське суспільство стало майже єдиним механізмом, яке дає громадянам можливість зберегти контроль за публічною сферою, а водночас захистити ту автономну сферу, на яку держава не може і не повинна впливати [3].

Швеція пододала довгий шлях розвитку взаємодії відносин громадянського суспільства та держави. Подія 1931 року в м. Одален, коли 5 профспілкових активістів були застрелені військовими під час демонстрацій за права робітників на півночі Швеції, стала поштовхом у вирішенні конфлікту, який тривав 20 років між проф-

спілками та організаціями підприємців. У результаті домовленостей між сторонами конфлікту було укладено угоду за активного сприяння уряду країни. Досягнуте порозуміння в подальшому стало важливим фактором соціального, економічного та політичного розвитку країни. Нині діяльність громадянського суспільства у Швеції — це сукупність ініціатив громадян, які об'єдналися на добровільній основі. Це асоціації, фонди, кооперативи та інші організації, діяльність яких спрямована на покращення різносторонніх аспектів життя суспільства, реалізацію їх інтересів в цілому та окремих груп громадян у співпраці з державою та бізнесом. Соціальна економіка, некомерційний сектор, неурядові та неприбуткові організації є основними сферами цієї діяльності. Висока громадська активність у Швеції є однією з передумов результативної роботи державних та бізнес-структур, а також функціонування економіки та соціальних інститутів. Зараз країна налічує біля 200 тис. громадських об'єднань, в яких задіяні 48% громадян. У країні постало питання щодо доцільності укладення формальних угод між урядом та громадянським суспільством. Так, у 2008 році урядом, опозицією і громадськими організаціями, було підписано угоду, а також було створено тристоронню координуючу групу з представників уряду, самоврядування та організацій громадянського суспільства для сприяння укладання подібних угод. Діяльність створеної у листопаді 2011 р. Комісії щодо майбутнього Швеції є прикладом успішної співпраці уряду та представників громадськості. У своєму складі вона включає 9 відомих представників суспільства різних соціальних класів та професійних секторів. Комісії пропонується визначити та проаналізувати майбутні суспільні проблеми до 2020 року та 2050 року. Крім чергових зустрічей з різних тем, семінарів та громадських зустрічей, Комісія створює можливості для активного діалогу в соціальних дискусіях, щоб висловити максимально широкий спектр пропозицій. За бажання, будь-який громадянин може внести свої пропозиції на веб-сайт цього органу та взяти участь у дискусії. 4 липня 2012 року Комісія організувала день семінару як частину так званого політичного тижня, де представники політики, бізнесу, неурядових організацій та шведських медіа збиралися щорічно. Усі семінари були доступні на веб-сайті уряду, користувачі інтернету могли відслідковувати їхній прогрес і задавати питання.

У Швеції громадянське суспільство приймає активну участь у розробках національних планів. Так, національний план дій уряду з реалізації резолюції Ради Безпеки ООН № 1325 (2000) з питань участі жінок у забезпеченні миру та безпеки розроблявся спеціально створеною робочою групою за участі урядових відомств, неурядових організацій, громадянського суспільства, дослідних інститутів та інших громадських структур. З метою реалізації цього плану двічі на рік ці групи проводять консультації з організаціями громадянського суспільства, що працюють у сфері прав жінок, конфліктів та безпеки, для розробки коригування плану дій уряду.

Важливу роль відіграють механізми громадських консультацій з регулювання міжетнічних відносин. З метою співпраці з неурядовими організаціями ромів — однієї з найбільш вразливих етнічних меншин країни, у жовтні

2002 р. Була створена Рада ромів як урядовий дорадчий орган. Рада несе відповідальність за підготовку пропозицій щодо покращення становища меншин та захисту їхньої мови, використання працівників ромів та заохочення гендерної рівності між ромами та іншими громадянами.

Швеція почала вживати заходів щодо сприяння електронному урядуванню на основі нових інформаційних та комунікаційних технологій, що охоплюють різні рівні влади та місцевого самоврядування та інфраструктури, а також забезпечила єдине інформаційне середовище та електронний документ для співпраці між державними органами, громадянським суспільством та окремими громадянами. 1997 р. Уряд запровадив проект електронного порталу, у 1998 р. уряд розробив законопроект "Центральна урядова адміністрація на службі громадян", де інформаційно-комунікаційні технології сприймалися як найважливіший інструмент для покращення державних послуг. У 2000 році уряд започаткував проект "Інформаційне суспільство для всіх". Завдання полягало у створенні цілодобової щоденної інформаційної служби в уряді, яка мала перетворити Швецію в одну з провідних інформаційних товариств. Водночас було створено "Суспільний е-Форум" або Раду з питань співробітництва між урядовими установами з метою розвитку електронного урядування. Зараз продовжується виконання подальших планів щодо удосконалення роботи урядових організацій у зазначеній сфері відповідно до національної стратегії електронного урядування на 2009 — 2014 роки. За результатами опублікованого у березні 2012 року дослідження ООН Швеція посідає 7 місце у рейтингу розвитку електронного урядування серед 193 країн [4].

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Отже, формування громадянського суспільства та його взаємодія з державою є актуальним питанням сучасного розвитку державотворення в демократичному суспільстві. Підтримка державними інституціями громадянського сектору та рівень і методи зворотного впливу суспільства на державно-управлінські процеси є складовою політико-адміністративної системи управління. Повноцінне, засноване на взаємній довірі співробітництво держави та інститутів громадянського суспільства є запорукою зміцнення державності та гармонізації суспільно-політичних відносин.

Література:

1. Кравченко Н.Б. Особливості формування громадянського суспільства в Україні [Електронний ресурс] / Н.Б. Кравченко. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/26__SSN_2008/Istoria/34842.doc.htm
2. Павлюк К.В. Особливості соціокультурних взаємодій громадянського суспільства і держави в країнах Західної Європи [Текст] / К.В. Павлюк, І.В. Іголкин // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. — 2011. — № 1. — С. 418—428.

3. Сухенко В.В. Взаємовідносини держави та громадянського суспільства в Польщі: досвід для України [Електронний ресурс] / В.В. Сухенко // Теорія та історія державного управління. — 2015. — № 3 (26). — С. 82—91. — Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_03\(26\)/11.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_03(26)/11.pdf)

4. Досвід взаємодії державних органів країн світу з інститутами громадянського суспільства, залучення громадянськості до формування та реалізації державної політики, протидії корупції, забезпечення електронного урядування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ogp.gov.ua/sites/default/files/library/Dosvid_OGP-MFA.pdf

References:

1. Kravchenko, N.B. (2008), "Features of the formation of civil society in Ukraine", available at: http://www.rusnauka.com/26__SSN_2008/Istoria/34842.doc.htm (Accessed 30 April 2018).
2. Pavliuk, K.V. and Iholkin, I.V. (2011), "Features of socio-cultural interactions of civil society and state in the countries of Western Europe", Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy, vol. 1, pp. 418-428
3. Sukhenko, V.V. (2015), "Relations between the state and civil society in Poland: experience for Ukraine", Teoriia ta istoriia derzhavnoho upravlinnia, vol. 3 (26), pp. 82-91, available at: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_03\(26\)/11.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_03(26)/11.pdf) (Accessed 30 April 2018).
4. Open Government Partnership (2012), "The experience of interaction of state bodies of the countries of the world with civil society institutes, involvement of the public in the formation and implementation of state policy, the fight against corruption, ensuring e-governance", available at: http://ogp.gov.ua/sites/default/files/library/Dosvid_OGP-MFA.pdf (Accessed 30 April 2018).

Стаття надійшла до редакції 14.05.2018 р.

www.economy.nauka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІКИ

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73